

ОЛЕКСАНДР БІЛЕЦЬКИЙ, ЯКОГО НЕ ЗНАЄМО

У статті розглянуто вірші О. Білецького “Нарцис” і “Новий Нарцис”. Здійснено спробу простежити спільне і відмінне в зіставленні з міфологічним сюжетом. Стверджується, що Нарцис у трактуванні О. Білецького – це визначальна метафора неоднозначності людської психіки, шляху від егоїзму до каєття, шляху самопізнання.

Ключові слова: міфологічний сюжет, метафора, самозакоханість, самопізнання.

Nadiya Gavryliuk. Olexandr Biletsky whom we did not know

In this article, we analyse O. Biletsky's poems “Narcissus” and “New Narcissus”, in order to find out their similarities and differences with the mythical plot. Thus, we argue that in O. Biletsky's poems the figure of Narcissus is used as a metaphor of ambiguity of human psyche, or, in other words, of a way from egoism to repentance, the way of self-discovery.

Key words: mythical plot, metaphor, narcissism, self-discovery.

Здавалося б, масштабна постать академіка Олександра Івановича Білецького, чиє 125-річчя від дня народження ми нині відзначаємо, належить до всебічно вивчених. І справді, наукові праці вченого становлять золотий фонд філологічних дисциплін, а його ім'я, на щастя, згадується не тільки з нагод ювілеїв та роковин. Постать і діяльність літературознавця була й донині залишається предметом спогадів, міркувань і досліджень.

Одна з останніх у часі публікацій авторства Тетяни Третяченко – передмова до рукописної поетичної антології Олександра Білецького [12, 78] – відкриває для зацікавленого читача досі невідомий бік його багатогранної постаті. Саме Т. Третяченко належить ідея подати образ “ювілейного” О. І. Білецького не через повтор відомих фактів, а через ще не пізнаний поетичний ракурс. І пропонується стаття – спроба наблизитись до Олександра Білецького, якого не знаємо.

Поезію О. Білецького можна порівняти з поезією М. Бажана за інтелектуальним розмахом. Це поезія книжна, за якою стоїть вікова літературна традиція. Окремий пласт віршів вченого становлять твори, що базуються на сюжетах античної міфології, серед яких виокремлюється міф про Нарциса.

Показово, що перша частина книжки-автографа “Antologia ad se ipsum” (“Антологія для себе самого”) має назву “Нарцис в пыли”, початковий вірш її зветься “Нарцис”, а в циклі “Отравленная стрела” п'ятий вірш – “Новий Нарцис”. У цьому образі прозирають погляди Олександра Івановича на людину загалом і на себе самого зокрема. Учений із глибокою повагою ставився до своїх колег і цінував добрі людські взаємини. Водночас у передмові до рукописної антології О. Білецький із властивою йому самокритичністю зазначає, що споглядання власного “я” “вызывает и образы тех, которые своим сопутствием мне жизнь благодворили – образы, к сожалению, не отпечатлевшиеся должным образом в стихах, писанных всегда о себе, для себя, про себя – как это ни грустно мне сознавать в настоящее время” [12, 78]. Гіркота з приводу того, що людина схильна в центр світу ставити себе й власні переживання, відбилася в неодноразовому звертанні автора до міфу про Нарциса.

Ось як подає образ центрального персонажа міфічна оповідь: Нарцис – вродливий, але холодний і гордий син річкового бога Кефіса й німфи Ліріопи, який нікого не любив, лише себе вважав гідним любові. Заблукавши в лісі, він потрапив на очі німфі Ехо, яка в нього закохалась. Та Нарцис відштовхнув німфу. І вона скрикнула:

– Полюби й ти, Нарцисе! І нехай той, кого ти полюбиш, не відповість тобі взаємністю!

Її прохання вислухала Афродіта, і коли на полюванні Нарцис схилився, щоби напиться води зі струмка, він закохався у власне відображення [6, 321-323].

Вірш О. Білецького “Нарцис”, що відкриває антологію, було написано 1902 року. Починається він із фіналу міфологічної оповіді. Твір невибагливий щодо форми (п’ятистопний анапест із вільним римуванням¹ без графічного членування на строфи), проте за цією невибагливістю приховується чимала робота зі словом. Варто зауважити, що Олександр Іванович завжди прагнув найбільшої точності вислову та композиційної стрункості, про що свідчать правки й багаторазові переписування віршів, а також значна увага до розташування поезій у межах циклів. Вимогливість ученого до будь-якого власного тексту, зокрема віршів, проглядається й у характерних примітках олівцем “Переделать?” біля окремих творів, і в надзвичайно скромній оцінці автором літературної вартості своїх поезій. Завдяки такій вимогливості О. Білецький досягає незвичайної точності, вивірності, доречності кожного віршованого слова. Будь-яка деталь працює на створення багатого поетичного образу:

Над зеркальною влагой склонился Нарцисс и глядит.
И от страсти безумной прекрасное тело трепещет.
По зыбучему зеркалу ветер порой пробежит
И о берег зеленый кристальные воды заплещут.
Но с тоскою он ждет, чтоб ушел этот гость шаловливый.
Небеса голубые окутала темная ночь [2, 5-6].

Уже в початковому рядку з’являється метафора “зеркальною влагою”, що згодом конкретизується сполукою “зыбучему зеркалу”. Так від загального уявлення, що вода – це дзеркало, автор переходить до важливого смислового акценту на тому, що поверхня цього дзеркала непостійна, вона хвилюється від вітру. Епітет “зыбучий” має ще одне значення – той, що засмоктує, поглинає. Здебільшого так кажуть про пісок, але в контексті античного міфу це значення може бути прикладене до води, бо ж усі бажання Нарциса поглинуло його власне відображення у дзеркалі вод. Через згубну пристрасть Нарцис тужить, коли вітер бентежить поверхню озера, ховаючи відображення. Серце його стає неспокійним, як плесо озера. Завершальним акцентом поетичного пейзажу стає алітерація на “з”, що передає хвилювання води (“зызь”) і центрального персонажа вірша: “зеркальною, безумной, зыбучему зеркалу, зеленый”. Останнє слово цієї низки стає своєрідною ланкою, за допомогою якої малий пейзаж (озеро) уписується в більший пейзаж. І якщо перший позначено неспокоєм, то другий – весняним розквітом і веселощами.

Вот Наяда, холодных глубин любопытная дочь,
На него загляделась, играя волною стыдливой.
А в лесу все проснулось, все дышит весною любви,
Фавн за нимфой погнался и скрылись под тенью густою.
На полянах, в кустах, и везде под дремотной листвою,
Слышен страстный призыв “Смертный, миг упоенья лови!”

В обробці міфологічного сюжету Олександр Іванович не обмежується двома персонажами. Зустрічаємо тут фавна – покровителя лісів, який ототожнювався з грецьким Паном, а також німф – божества, що уособлюють сили та явища природи. У тексті фігурує лісова німфа, за якою погнався фавн, та німфа

¹ Анапест – трискладова стопа з наголосом на останньому складі (UUL). Вільне римування – римування, якому властива безсистемна зміна різних способів римування – перехресного (aBaB), кільцевого (CddC), суміжного (eeFF). Однаковими літерами позначено рядки, що римуються між собою.

пливких вод – наяда. Якщо в тексті першоджерела Нарцисом милується лісова німфа, то в поезії О. Білецького – німфа вод. Завдяки цьому виникає погляд, сказати б, із того боку дзеркала, що фіксує нашу увагу на вроді Нарциса. Подвійне загравання стає своєрідним знаком поступового пробудження природи (“дремотной листвою; а в лесу все проснулось”). І на піку цього пробудження звучить заклик до людини: “Смертный, миг упоенья лови!”.

На тлі міфологічних істот, що живуть за циклічним часом, а тому наділені безсмертям, минуцність людського життя постає виразніше. Та йдеться тут не тільки про швидкоплинність часу, а й про нездатність людини через цю плинність чітко бачити власний образ, неспроможність помітити того, хто дивиться в те ж саме “дзеркало” (як Нарцис не помічає Наяди, так людина не помічає тих, хто поряд із нею). Отже, у цьому трактуванні давнього міфу відлунюють уже цитовані рядки з передмови Олександра Івановича до антології віршів. У світлі сказаного знаковою стає назва першої поетичної книжки цієї антології – “Нарцисс в пыли”. З міфу відомо, що Нарцис гине у водах озера. Про людину в Біблії мовиться: “Ти є порошок і вернешся в порошок” (Буття 3: 19) [9, 6]. Таким чином, назва першої книжки стає символічно поданою смертю центрального персонажа. Водночас Нарцис – це символ самозакоханості, а до самозакоханості, на думку автора вірша, схильна кожна людина. Смерть обертає на порошок не тільки людське тіло, а й будь-яку самозакоханість.

Ця пристрасть настільки захоплює Нарциса, що він наче перетворюється на статую:

Лишь Нарцисс [нем и] глух, [и] недвижен, как будто закован,
Все по-прежнему ищет в глубинах померкшей воды,
Хоть бы отблески тусклые, хоть бы слепые следы
Отраженья, которым так властно он [–] зачарован.
Злой судьбою приближен к нему – и отторгнут навек...

Невідомо, чи Нарцис у вірші О. Білецького розмовляв із власним відображенням, як це робив його міфологічний прототип. Переживаючи драматичну подію мовчки, суб'єкт гостріше відчуває душевне напруження. Імовірно, щоб передати міру страждань Нарциса, автор спершу написав рядок “лишь Нарцисс нем и глух”. Німота персонажа з погляду задуму неважлива, а тому в остаточному варіанті згадку про неї вилучено (див. тут і далі вилучений текст у квадратних дужках). І справді, Нарцис не розмовляє з іншими не тому, що не може говорити, а через духовну глухоту, небажання помічати когось, окрім себе. Решти світу для нього мовби й не існує. Більше того, Нарцис не чує власного розуму, чує тільки безтямну пристрасть і стає її рабом (“как будто закован”). У цьому ж рядку вилучено сполучник між однорідними членами речення задля дотримання ритму АН5.

Нарцис напружено шукає в потемній воді слабкі відблиски свого образу. Цей епізод полісемантичний. На поверхні – вітер збурює воду, вода темніє, і образ Нарциса, відбитий у ній, на певний час утрачає чіткість. А глибше – від одного подуву вітру до іншого минає час, упродовж якого Нарцис шукає сліди образу, що його запам'ятав (себе колишнього). І уявлення про цей образ у нього доволі приблизні, сліпі. Тут доречно згадати початок передмови до рукописної антології віршів О. Білецького, котрий пояснює її назву: “Антология – для себя самого значит, не то, что и с моей точки зрения является хотя бы относительной, художественной ценностью – а то, что может мне напомнить в большей или меньшей степени чувства, порывы, мысли моего “я” в разных, давно ушедших возрастах” [12, 78].

Вимогливий до себе О. Білецький, мабуть, проводив паралель “я – Нарцис”. Що припущення має певні підстави, засвідчує та ж таки передмова, де автор висловлює *жаль* через неналежне висвітлення у віршах образів інших. Цей факт дає змогу подати ще одне можливе тлумачення назви першої книжки “Антології для себе самого”.

У деяких культурах існувала традиція разом із символами влади вручати новому володареві мішечок із порохом як нагадування про смерть. І цей звичай був, сказати б, запобіжним заходом від надмірної гордості. У текстах Біблії пил згадується в подібному контексті. Людина, що усвідомлювала свою провину, жалкувала про скоєне, сідала на попіл і посипала ним голову. Це був знак публічного каяття. Ісус Христос, докоряючи містам, що не розкаялися, використав саме цей образ: “Горе тобі, Хоразине! Горе тобі, Витсаїдо! Бо якби чуда, що в вас відбулися, сталися в Тирі та Сидоні, вони б давно покаялися у волосяниці та в попелі” (Матвія 11: 21) [9, 20]. Назва “Нарцис в пыли” відсилає читачів до образу розкаяного грішника.

Щодо Олександра Івановича, то чутливе сумління спонукало його до висловлення жалю та прохання прощення й розуміння в тих, у чій руки потрапить його антологія. Та коли вже говорити про подібність автора вірша і його персонажа, то видається, що вона полягає аж ніяк не в самозакоханості – швидше у споглядальній зосередженості. Така зосередженість властива мислителю Білецькому та кожній людині, що прагне пізнати себе (пор. із трактатом Г. Сковороди “Наркісс. Разглагол о том: Узнай себе” [10, 120-145], де Нарцис виступає символом самопізнання).

Подібне тлумачення знаходимо й у вірші нідерландського поета Герріта Ахтерберга (1905-1962) “Нарцисс” [11, 235]. Загалом же сюжет про Нарциса – один із найпоширеніших, неодноразово був переосмислений у літературі: “Метаморфози” Овідія (43 до н.е. – 17 н.е.); “Нарцис говорить” і “Фрагменти Нарциса” Поля Валері (1871 – 1945); “Трактат про Нарциса” (Теорія символу) Андре Жида (1869 – 1951), присвячений Полю Валері. Опрацьовувався він і в живопису Мікеланджело Мерізі (1571 – 1610), відомого як Караваджіо, Ніколи Пуссена (1594–1665), Сальвадора Далі (1904-1989) та ін. Трактатування образу Нарциса достатньо різноманітне – від самозакоханості до самопізнання й кохання [8]². Іноді образ Нарциса інтерпретують як символ любові до життя, як це бачимо у вірші американського поета Уїстена Х’ю Одена (1907–1973) “Колискова”, де Нарцис – людина похилого віку [7, 196].

Варто наголосити на тому, що Нарцис із однойменного вірша О. Білецького – символ не конкретної людини, а людини загалом. Якщо взяти це до уваги, стає зрозуміло, що пошуки Нарцисом свого відображення у водах часу – своєрідна метафора пам’яті. Суб’єктивність пам’яті – наслідок її вибіркості (з позицій конкретного “я”). Це свідчить не тільки про “нарцисизм”, а й про *індивідуальність* кожного “я”. Цінувати її необхідно, наголошує О. Білецький, переводячи міф про Нарциса з площини згубної пристрасті (самозакоханості) у площину святої пристрасті (кохання й любові):

Как похож на Нарцисса ты, жалкий богам человек!
Всюду жадно ты ищешь себя и свое отраженье.
И когда посвятит тебя страсти святое смятенье,
Ты в любимом создании лишь образ свой хочешь поймать.

² Авторка статті висловлює щире подяку к.ф.н., н.с. Академії мистецтв України Олені Геннадіївні Бросаліній за надані відомості щодо побутування сюжету про Нарциса в зарубіжній літературі та мистецтві.

Хочешь всю свою жизнь, все мечтанья в него перелить,
Заставляешь его для себя только жить и дышать,
Чтобы зеркалом образ его для тебя мог служить,
Чтоб, лаская его, ты себя самого мог ласкать!

Нарцис був закоханий у себе самого і прагнув, щоб озеро (своєрідний аналог плинного часу) віддзеркалювало його образ. Але ж закохуючись у когось, люди, на думку автора, схильні чинити так само. У коханих дуже часто не хочуть помічати окрему індивідуальність, відмінну від власної, бачать тільки себе, свої риси (як у дзеркалі), думають насправді про себе більше, ніж про тих, хто поряд.

Таке ставлення до свого оточення губить будь-які людські стосунки і спустошує людину. Від зовнішнього блиску зостається лише пил. Але за всієї трагічності ситуації залишається сподівання, що людина замислиться над своїми вчинками і змінить поведінку. Самозакоханий Нарцис стане Нарцисом у поросі.

До образу Нарциса О. Білецький повернувся за п'ять-шість років, укладаючи цикл "Отравленная стрела" (1907-1908). Знову рушієм сюжету стає дзеркало, тільки цього разу воно трактується не метафорично (озеро, кохана людина), а реалістично (деталь інтер'єру):

Уверенный, что сладкого секрета
Стекло не выдаст, он к нему приник,
Но вмиг влекущий спрятался двойник,
Чуть зеркало дыханием согрето [3, 257].

У народній свідомості дзеркало осмислюється як предмет, що наділяє знанням про минуле (як у чарівних казках) або про майбутнє (обряд ворожіння на судженого, а також романтичні балади, в яких його відбито). Дзеркало не лише володіє таємним знанням, а й має зв'язок із потойбіччям (поява відображення померлої людини у дзеркалі віщує смерть живим, ось чому в домі з покійником дзеркала затуляють тканиною). Дзеркало – шлях в інший світ, "задзеркалля". Шлях небезпечний, але потрібний для того, аби краще збагнути себе і світ довкола себе (повісті-казки Л. Керролла "Аліса в Задзеркаллі" й "Аліса в країні чудес", фільм-казка "Королівство кривих дзеркал", вірш американського поета Рассела Едсона "Антиматерія" та ін.). Символ такого дзеркала в міфі про Нарциса – поверхня води. Наприклад, Оскар Уайльд, інтерпретуючи міф, розкриває не тільки первинний зміст (самозакоханість), а й ідею пізнання себе через Іншого: ставок тужить за померлим Нарцисом, бо любив його "за те, що коли він лежав на моїх берегах і зазірав у мене, люстерка його очей завжди віддзеркалювали мою власну красу" [1, 52].

Окрім пізнання себе через Іншого, дзеркало надає змогу пізнати себе як Іншого. Так виникає надзвичайно поширена в літературі тема двійництва. Як зазначає М. Гірняк, "роздвоєння, фрагментарність особи, процес розщеплення людської свідомості стали основою літератури модернізму, що намагався знайти адекватні способи відображення множинності й двозначності людського існування" [див.: 5].

У контексті пошуків доби модернізму звучить і "Новий Нарцис" О. Білецького. Цей вірш, на відміну від "Нарциса", не має кінцівки-пояснення й розгорнутої системи метафор. Одна з причин перенесення їх у підтекст – формальні особливості сонета, де в чотирнадцяти рядках необхідно передати максимум думок і почуттів ліричного персонажа, спонукаючи читача до самостійного мислення. Менша кількість слів (завдяки чіткій метричній схемі – п'ятистопному

ямбу – і визначеній послідовності рим, у цьому випадку на французький вірєць³) призводить до зростання їх ваги, вимагаючи від автора особливої точності. От і О. Білецький шліфує образ:

Но я-ль смогу оставить без ответа
Подслушанный желаний тайных вскрик?
[Мной перехваченный желанья вскрик]
Нет, хитрым вором в твой скользну тайник,
Нарцисс, ожившая мечта поэта!

Опинившись перед дзеркалом, ліричний персонаж не може не вступити в діалог зі своїм двійником. Визначальне в характеристиці двійника – його таємничість і загадковість. Звідси впливає “закритість” двійника для пізнання. Двійник – завжди “тінь”, те, в існуванні чого людина сама собі не зізнається відкрито. Можливо, перехоплений “бажання крик” видається авторові недоречним саме тому, що виказує активну дію з боку двійника. Насправді ж активності можна очікувати тільки від персонажа “по цей бік дзеркала”, від свідомості, що пізнає, дослухаючись до себе. І тому як остаточний варіант обирається рядок “подслушанный желаний тайных вскрик”.

Подібне вслухання допомагає впізнати свого візаві – Нарциса. Він постає перед зором ліричного персонажа (і автора) “в очаровании юной наготы”. Та юність Нарциса, з погляду автора, не обов’язкова характеристика. Самозакоханою може бути людина будь-якого віку, надто творча, для котрої результати власної праці важать дуже багато. Крім того, із плином часу людина змінює погляд на себе. І краса, що видавалася чарівною перевагою, стає тягарем. Вона непотрібна, коли її нема з ким розділити.

Пізнавши “у задзеркаллі” власну життєву драму, ліричний персонаж вірша страждає. Страждання має ціну тільки тоді, коли воно гостре й мовчазне. Ліричний персонаж не прагне викликати співчуття, розчулити себе. Він шукає розуміння.

Когда с бунтующей зазывно кровью,
Под игом бесполезной красоты
[В очаровании юной наготы]
[Ты жалобно] Страдая ты⁴ склонился к изголовью...

Оскільки йдеться про ситуацію “задзеркалля”, то відображення у свідаді сприймається як відображення Іншого. “Але цей Інший – частка нашої власної особи, і, якщо ми щоразу розумітимемо його, то, врешті-решт, пізнаємо себе. Людина усвідомлює і створює себе через образи Інших, і образи, які вона бачить у дзеркалі, сприймає не як об’єкти, а як суб’єкти. Відбувається злиття баченого і глядача, однак сприймання зображення як Іншого зумовлює певну фрагментарність суб’єкта, відчуження від образу в дзеркалі” [див.: 5]. Оцю двоїстість сприйняття відображає завершальний терцет:

Твои, чужие-ли прошли с любовью
От плеч до бедер жадные персты?
– Кто это? шепчешь. – Отвечаю: ты.

О. Білецький, використовуючи міфологічний сюжет про Нарциса й, безумовно, знаючи його світові літературні обробки, розгортає цілком оригінальну образну

³ У французькій поезії набули поширення сонети із “закритим” кільцевим римуванням у катренах і “відкритим” у терцетах або, навпаки, “відкритого” (перехресного) в катренах і “закритого” в терцетах, тобто АБАБ+АБАБ+ВВГ+ДГД або АБАБ+АБАБ+ВВГ+ДДГ. Контамінований тип АББА+АББА+ВВГ+ДДГ [див.: 4, 226].

⁴ Дописано олівцем.

побудову. Кожен із розглянутих віршів про Нарциса має свої особливості. Ранній “Нарцис” формально доволі простий, до того ж зазнає додаткового спрощення за рахунок кінцівки-роз’яснення. Водночас вірш містить розгорнуту систему метафор і символів, яка додає йому художньої вартості, ускладнюючи читацьку інтерпретацію. “Новий Нарцис” спрощений щодо метафор (не в сенсі доступності сприйняття, а в сенсі чисельності), однак вірш ускладнюється для розуміння як через відсутність авторських роз’яснень, так і внаслідок звертання автора до сонетної форми. Жоден з аналізованих віршів не можна однозначно назвати “слабким” чи “сильним”. Видається, що своєрідний “диптих” про особливості людської психіки – ще одне свідчення неоднозначності й накреслення альтернативи.

Але хоч би яка з варіацій була ближчою кожному з нас, вони підводять до думки про важливість самопізнання як запоруки розуміння власної вартості й цінності Інших, гармонійних стосунків із людьми – думки, що визначає специфіку поетичної антології О. Білецького.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вайлд О.* Поезії в прозі // PROVACATIO: ЗАРОДЖЕННЯ. Літературно-мистецький журнал-книга / Ред. П. Малкович, І. Пасічник. – С. 52.
2. *Відділ* рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 162. – Од. зб. 1235, арк. 3. – С. 5-6.
3. *Відділ* рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 162. – Од. зб. 1235, арк. 127. – С. 257.
4. *Гаспаров М.* Русский стих начала XX века в комментариях. – М., 2001.
5. *Гірняк М.* Дзеркало в тексті та текст як дзеркало (на матеріалі інтелектуальної прози В. Домонтовича // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Випуск 33: Теорія літератури та порівняльне літературознавство. – Ч. 2. – Львів, 2004. – С. 137-145 // <http://hdl.handle.net/123456789/209>
6. *Нарцисс* // Мифы древней Греции / Сост. И. С. Яворская. – К., 1993. – С. 321-323.
7. *Ожерелье* стихов: из двух американских антологий / Пер. с английского и вступление Г. Кружкова // *Иностранная литература*. – 2009. – № 2. – С. 196.
8. *Роговин И.* Интерпретация сюжетов “Метаморфоз” Овидия в европейском искусстве (мифы о Фаэтоне, Нарциссе и Эхо, Дедале и Икаре, Филемоне и Бавкиде): Автореф. дисс. ... кандидата искусствоведения / 17.00.09. – Теория и история искусства. – Москва, 2007 // http://www.aprik.ru/doc/Avtoreferat_Rogovina.rtf.
9. *Святе Письмо* Старого та Нового Завіту Українського Біблійного Товариства, 1994.
10. *Сковорода Г.* Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Ред. В. І. Шинкарук, упоряд. і прим. І. В. Іваньо. – К., 1983. – С. 120-145. – (БУА. Дожовтнева українська література).
11. *Из современной* нидерландской поэзии / Пер. с нидерландского Л. Фрухтмана. – М., 1977. – С. 235.
12. *Третяченко Т.* Академік О. І. Білецький // *Слово і Час*. – 2008. – № 9. – С. 78.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ АВТОРІВ

Журнал “Слово і Час” висвітлює питання історії, теорії та сучасної практики літературного руху, загальнокультурного життя. Виходячи з принципів об’єктивності та плюралізму, редакція не вважає за обов’язкове поділяти всі погляди і положення авторів, завдяки чому зберігає і природний ґрунт для конструктивної полеміки.

Неодмінними вимогами до матеріалів, що подаються на розгляд редколегії, є достеменність наведених фактів, посилань на всі використані джерела, точність у цитуванні.

Статті та інші матеріали (крім листів) подаються до редакції українською мовою, обсягом не більше друкованого аркуша; посилання розміщуються внизу сторінки.

Статті подавати на електронному носії як текстовий файл без переносів у словах у редакторі Microsoft Word; можна надсилати електронною поштою: jour_sich@mail.ru або slovoichas@ukr.net.

Обов’язково мусить бути подана виразна роздруковка статті у 2-х примірниках, виконана шрифтом не менше 14 кегля через 1,5 інтервали 28 рядків на сторінці.

Список використаної літератури в алфавітному порядку подається в кінці статті; посилання розміщуються в тексті у квадратних дужках: [номер видання у списку, стор.].

До статті (крім рецензій) обов’язково додається анотація з ключовими словами (на 600-800 знаків), ім’я та прізвище автора українською, російською та англійською мовами.